

Sáng kiến Hạ lưu sông Mê Kông của Mỹ¹

Timothy Hamlin, Trung tâm Stimson

Tại hội nghị ASEAN tổ chức hồi tháng 7/2009 tại Phuket, Thái Lan, Ngoại trưởng Mỹ Clinton đã công bố một sáng kiến mới nâng tầm mối quan hệ hợp tác giữa Hoa Kỳ đối với các quốc gia thuộc lưu vực Mê Kông. Mặc dù Mỹ luôn duy trì mối quan hệ chặt chẽ với phần lớn các nước ASEAN, nhưng cũng có thời kỳ cả khu vực và Washington đều lo ngại về thái độ lãnh đạo của Mỹ. Cũng chính vì vậy, Ngoại trưởng Mỹ Clinton đã lên tiếng khẳng định tại hội nghị: “Chúng tôi đang trở lại”.

Hạt nhân trong mối quan hệ Mỹ – Đông Nam Á hiện nay chính là “Sáng kiến hạ lưu Mê Kông (LMI)” mới được thiết lập – với mục tiêu kêu gọi nỗ lực của các bên trong việc cải thiện chất lượng giáo dục, môi trường, sức khỏe và cơ sở hạ tầng trong khu vực. Chính sách này rõ ràng cũng có mục tiêu địa chính trị nhằm cân bằng ảnh hưởng bên ngoài đối với khu vực ASEAN - nơi mà ảnh hưởng của Trung Quốc ngày càng gia tăng trong suốt thập kỉ qua.

Mặc dù chi tiết của LMI mới chỉ ở giai đoạn khởi thảo, nhưng một số cơ quan của Mỹ đã tiến hành nghiên cứu những vấn đề quan trọng, có thể ảnh hưởng đến tương lai của vùng hạ lưu Mê Kông (bao gồm Căm-pu-chia, Đông Thái Lan và Đồng bằng sông Cửu Long của Việt Nam). Công việc còn lại là thiết lập cơ cấu quản lý chặt chẽ các hoạt động đa dạng này.

Cơ quan Khảo sát Địa chất của Mỹ (USGS), thông qua Trung tâm nghiên cứu Đất ngập nước Quốc gia trực thuộc, đã thiết lập Mạng lưới Nghiên cứu và Quan sát Đồng bằng Toàn Cầu (DRAGON) để chia sẻ kiến thức khoa học và bộ công cụ giúp các đồng bằng châu thổ lớn của thế giới đối phó với những thay đổi được dự báo trước do biến đổi khí hậu và do chính sự phát triển. Trường Đại học Cần Thơ tại Đồng bằng Sông Cửu Long của Việt Nam là một đối tác tích cực của USGS trong việc nghiên cứu thủy văn nhằm hỗ trợ cho quá trình thích ứng với biến đổi khí hậu. USGS cũng đã phát triển một công cụ đa phương tiện mới mang tên “Dự báo Mê Kông” nhằm mô tả rõ những tác động từ của các hiện tượng biến đổi khí hậu và phát triển cơ sở hạ tầng, đặc biệt là từ các dự án đập đối với sông Mê Kông và Đồng bằng sông Cửu Long .

Theo đó, mối quan hệ kết nghĩa giữa hai dòng sông Mississippi và Mê Kông cũng đã được thiết lập, nhằm phát triển năng lực vùng bằng các công cụ, kỹ thuật mô hình hóa lưu vực tiên tiến, kết hợp đồng thời với việc xây dựng năng lực thể chế.

¹ Trung tâm Con người và Thiên nhiên dịch từ nguyên bản tiếng Anh “The US Lower Mekong Initiative” của tác giả Timothy Hamlin, Trung tâm Stimson. Bản trên mạng: <http://www.stimson.org/pub.cfm?id=%20921>

Ngoài ra, USAID cũng đang nỗ lực cải thiện nguồn nước và điều kiện vệ sinh ở lưu vực sông Mê Kông, nhằm giải quyết các mối đe dọa dịch bệnh, đồng thời trợ giúp cho Ủy hội sông Mê Kông và các Ủy ban Quốc gia Mê Kông trong việc tăng cường hợp tác trong chia sẻ nguồn tài nguyên nước.

Công binh Lục quân Hoa Kỳ (USACE) hiện đang hỗ trợ Ủy hội sông Mê Kông trong quá trình lập kế hoạch phát triển cũng như cung cấp các thiết bị để kiểm soát tốt hơn các nhu cầu của dòng sông Mê Kông và các quốc gia có sông chảy qua.

Ngay cả Cục Vườn quốc gia Mỹ (The US National Park Service) cũng tham gia hợp tác, tiến hành trao đổi các chương trình đào tạo nhằm xây dựng năng lực quản lý rừng trong khu vực.

Mục tiêu thúc đẩy sự phát triển công bằng, bền vững và hợp tác cho vùng sông Mê Kông - nguồn tài nguyên xuyên biên giới chung - của LMI sẽ đặt ra những thách thức lớn vì sự thành công của chính sách. Là khu vực phát triển nhanh, nhưng Mê Kông cũng đang phải đối mặt với nhiều quyết định khó khăn, đặc biệt là những vấn đề liên quan đến an ninh năng lượng. Thủy điện đang là trọng tâm của những đề xuất gần đây nhưng xu hướng sử dụng thủy điện trong khu vực lại rất ít hoặc hầu như không quan tâm tới những tác động xấu về môi trường và kinh tế xã hội. Mỹ có thể cung cấp công nghệ và hỗ trợ việc xác định cũng như thúc đẩy các giải pháp khu vực, nhằm giải quyết nhu cầu về năng lượng, thực phẩm và an ninh. LMI sẽ tăng cường chia sẻ thông tin giữa các cơ quan của Mỹ hoạt động trong lưu vực và cả với chính quyền khu vực, đồng thời cũng cung cấp thiết bị mới để cải tiến chất lượng thông tin và giúp ích cho các nhà hoạch định.

Vai trò đầy thách thức nhưng mang tính xây dựng của Mỹ sẽ thúc đẩy các quốc gia trong lưu vực Mê Kông cùng nhau hợp tác phát triển, hướng đến việc xây dựng “Tiêu chuẩn Mê Kông” nhằm đánh giá các đề xuất thủy điện trong lưu vực. Lý tưởng hơn nữa, phía Mỹ có thể tạo điều kiện hình thành một diễn đàn tập hợp các bên liên quan và áp dụng các công nghệ mô hình hóa tiên tiến cùng các kỹ thuật đánh giá lợi ích – chi phí xã hội, môi trường nhằm tạo ra những tiêu chuẩn mục cho các Đánh giá tác động môi trường đi liền với cơ sở hạ tầng nguồn nước.